

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Мирослава Стефановича Коваля
«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх
працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі
закладу вищої освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика
професійної освіти

Здійснюючи експертизу докторської дисертації М. С. Коваля, ми проаналізували її зміст, а також автореферат, монографію та інші основні наукові праці дисертанта. Результати нашої експертизи викладено у наступних положеннях.

Актуальність теми дослідження М. С. Коваля зумовлюється сукупністю зовнішніх і внутрішніх чинників. Характеристику зовнішніх чинників цілісно викладено у фундаментальній праці Альберта Гора «Земля у рівновазі. Екологія і людський дух» (Earth in the balance. Ecology and the Human Spirit). Лауреат Нобелівської премії, колишній віце-президент США, відомий державний і політичний діяч висвітлив найболючіші питання співіснування людини і природи та жорсткого протистояння сучасної індустріальної цивілізації екологічній системі Землі. Він представляє своє бачення можливих шляхів трансформації нашої цивілізації з метою відновлення екологічної рівноваги на Землі та перетворення Планети на безпечне і процвітаюче місце проживання. Дві частини цієї праці (I. Рівновага у небезпеці; II. Пошук рівноваги) дають відповідь на питання щодо сукупності зовнішніх чинників, які впливають на безпеку життєдіяльності людини, зумовлюють необхідність посилення уваги до цивільного захисту населення й відповідно до вдосконалення підготовки фахівців для національних служб надзвичайних ситуацій різних країн, в тому числі й нашої держави.

Що ж стосується внутрішніх чинників, то їх досить конкретно схарактеризовано у вступі до дисертації М. С. Коваля. Дослідник характеризує негативні явища, зокрема: низьку продуктивність використання психолого-педагогічного, управлінсько-адміністративного, наукового, творчого потенціалу

всіх суб'єктів професійної підготовки фахівців цивільного захисту; недостатня увага інноваційних психолого-педагогічних заходів, спрямованих на реалізацію положень компетентнісного, середовищного, ресурсного та інших методологічних підходів у підготовці курсантів і студентів; недостатньо системно, методологічно, організаційно та методично обґрунтоване впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання; відсутність у ЗВО ДСНС України концепції професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в інформаційно-освітньому середовищі (ІОС) відповідно до тенденцій інформатизації освіти і суспільства; несформованість у ЗВО із специфічними умовами навчання чіткої системи управління якістю підготовки кадрів для ДСНС, а також належного психологічного супроводу процесу навчання фахівців до роботи в надзвичайних ситуаціях. До цього слід додати постійне ускладнення службово-бойових завдань працівників Державної служби надзвичайних ситуацій України, а також щорічне зростання кількості надзвичайних ситуацій, під час яких гинуть люди.

З урахуванням цього М. С. Коваль виявляє: суперечності на п'яти рівнях: соціально-педагогічному, науково-освітньому, галузевому, методико-технологічному та психолого-педагогічному.

Докторант цілком слушно наголошує, що теоретичні положення та методичні розробки щодо навчання фахівців цивільного захисту мають суттєві розбіжності, характеризуються вузькоутилітарними рекомендаціями. Досі відсутня цілісна наукова концепція вдосконалення професійної підготовки працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО із специфічними умовами навчання (с.31). Це актуалізує потребу вивчення теоретико-методологічних засад модернізації підготовки фахівців у відомих ЗВО цього профілю.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура докторської дисертації М. С. Ковалю є методологічно обґрунтованою. Вона побудована згідно з авторською концепцією дослідження та концепцією вдосконалення професійної підготовки працівників ДСНС України. Зміст дисертації і

автореферату викладено й оформлено відповідно до нормативних вимог. Ця докторська праця характеризується науковим стилем викладу й об'єктивним аналізом проміжних і кінцевих результатів дослідження, а також наукових положень і узагальнюючих висновків, обґрунтованих на відповідному теоретико-методологічному рівні.

У першому розділі – «Методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту» – М. С. Коваль висвітлює концептуальні основи підготовки фахівців у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання в контексті сучасної парадигми освіти (с. 48-69); аналізує ключові категорії професійної підготовки фахівців цивільного захисту на етапі інформатизації української освіти (с. 70-91); розглядає теоретико-методологічні аспекти модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту (с. 91-117).

Дисертант доводить, що вдосконалення підготовки фахівців цивільного захисту шляхом створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища у відомчих ЗВО має відбуватися на основі гуманістичної філософії освіти, праксеології, семіотики і синергетики, а також на основі сукупності наукових підходів.

Другий розділ – «Педагогічні засади підготовки працівників ДСНС України у ЗВО із специфічними умовами навчання» – присвячено аналізу сутності і змісту професійної компетентності фахівців різних напрямів цивільного захисту (с. 120-136). В ньому узагальнено результати вивчення зарубіжного досвіду підготовки фахівців цивільної безпеки у зарубіжних країнах; приділено увагу такому важливому напрямку як практична підготовка фахівців цього профілю в закладах вищої освіти України із специфічними умовами навчання, а також обґрунтовано завдання сучасного етапу і на перспективу (с. 157-178).

Актуальним питанням професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інноваційному інформаційно-освітньому середовищі ЗВО – присвячено третій розділ. Тут розкрито функції та структуру інформаційно-освітнього середовища відомчого закладу вищої освіти ДСНС України (с. 181-217); обґрунтовано дидактичні принципи функціонування ІОС і принципи

підготовки до професійної діяльності фахівців цивільного захисту (с. 217-229); представлено авторську модель професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО (с. 229-250); схарактеризовано організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності фахівців цивільного захисту.

Питанням науково-методичного забезпечення професійної підготовки курсантів і студентів у закладах вищої освіти України із специфічними умовами навчання присвячено четвертий розділ. В ньому представлено авторську концепцію вдосконалення професійної підготовки працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі відомчих ЗВО (с. 286-284); схарактеризовано дидактичний комплекс, спрямований на науково-методичне забезпечення освітнього процесу та реалізацію авторської методики формування інформаційно-освітнього середовища у закладі вищої освіти, що здійснює підготовку майбутніх фахівців для служби цивільного захисту населення (с. 284-302). Цей комплекс охоплює методику створення ІОС у закладах вищої освіти ДСНС України а також методику формування професійної компетентності курсантів і студентів.

У п'ятому розділі систематизовано й узагальнено результати педагогічного експерименту, спрямованого на виявлення ефективності запропонованих автором Концепції, моделі і методик формування професійної компетентності курсантів і студентів відомчих закладів вищої освіти ДСНС України. Глибина змісту цього розділу посилюється завдяки цінним додаткам до дисертації. Так, у Додатку Т представлено табличні та графічні дані констатувального та формувального педагогічного експерименту. У 12 таблицях цього додатку (с. 535-541) систематизовано проміжні та кінцеві результати експерименту, на різних етапах якого робилися «зрізи» щодо формування професійної компетентності курсантів і студентів відповідно до п'яти критеріїв (мотиваційно-аксіологічного, когнітивно-праксеологічного, операційно-технологічного, організаційно-адміністративного, морально-психологічного).

Дослідницькі матеріали, систематизовані в цьому додатку, проаналізовано й відповідно узагальнено в параграфі 5.2 «Критеріально-діагностичний апарат

оцінювання сформованості професійної компетентності курсантів і студентів ЗВО». Підтримуємо також здійснене М. С. Ковалем виокремлення чотирьох рівнів сформованості професійної компетентності: пороговий, функціональний, оптимальний і креативний (с. 350-352). Такий підхід уможливорює реальне поєднання кількісного і якісного аналізу в педагогічних дослідженнях.

У загальних висновках, що повною мірою відповідають восьми основним дослідницьким завданням, викладено важливі теоретико-методологічні положення і науково-методичні рекомендації. З урахуванням узагальнення результатів наукового пошуку М. С. Ковалем підготовлено пропозиції Державній службі надзвичайних ситуацій України щодо ініціювання вдосконалення Кодексу цивільного захисту України в частині освітньої діяльності, що є вкрай необхідним в умовах переходу до цифровізації, без якої неможливий розвиток цифрової економіки в нашій державі.

Дисертація М. С. Коваля характеризується високим рівнем наукової новизни й має теоретичне і практичне значення.

Зв'язок докторської праці з науковими програмами, темами.

Дослідження здійснювалося відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності ДСНС України з теми «Психолого-педагогічні технології підготовки фахівців до діяльності в особливих умовах та її психологічний супровід» (РК № 0116U005307). Тема дисертації затверджена вченою радою ЛДУБЖД (протокол № 4 від 22.12.2015 р.).

Дисертантом досить чітко визначено мету дослідження: розроблення теоретичних і методичних засад модернізації професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інноваційному інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання. Науково коректно виокремлено провідну ідею наукового пошуку та його концепцію (с. 31-35). Справляє позитивне враження концепція дослідження, що охоплює основні концепти (методологічний, теоретичний, технологічно-проектувальний та методичний). Безумовно, вони взаємозумовлені й тісно взаємопов'язані. Привернемо увагу до спрямованості концепції на визначення основних

компонентів педагогічної системи професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі з урахуванням основних положень авторської концепції вдосконалення професійної підготовки працівників ДСНС України у ЗВО із специфічними умовами навчання.

Вважаємо за доцільне наголосити, що зміст і структура кожного концепта обґрунтовуються і визначаються з урахуванням специфіки діяльності служби надзвичайних ситуацій та цивільного захисту різних категорій дорослого населення. Наприклад, обґрунтовуючи теоретичний концепт, автор звертається до дидактичних положень і принципів. Такий підхід уможливорює визначення системи науково-педагогічних ідей, концепцій і теорій з метою впровадження інновацій у підготовку майбутніх фахівців цивільного захисту з урахуванням напрямів навчання та прогнозування діяльності випускників у органах і підрозділах цивільної служби. Це дало змогу спрямувати науковий пошук на внутрішню мотивацію курсантів і студентів, усвідомлення ними важливості подальшої професійної діяльності та врахування психолого-педагогічних особливостей підготовки до діяльності в екстремальних ситуаціях на основі кращого зарубіжного та вітчизняного досвіду закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання(с. 33-34). Ми навели цей фрагмент для того, щоб простежити реальну професійну спрямованість теоретичного концепта дисертаційної праці, що рецензуються.

На нашу думку, досить вдалою і методологічно обґрунтованою є концепція дослідження, а також його загальна гіпотеза, яку конкретизовано в часткових гіпотезах. Ними припущено, що процес формування професійної компетентності фахівців цивільного захисту буде значно ефективнішим, якщо реалізувати такі організаційно-педагогічні умови: застосування системного педагогічного проектування теоретичної та практичної професійної підготовки; розроблення та використання педагогічної технології управління підготовкою курсантів і студентів; науково обґрунтоване впровадження комплексної інтегрованої ІКТ-підтримки освітнього процесу; цілеспрямована модернізація науково-методичного забезпечення навчання та виховання майбутніх фахівців

цивільного захисту; неперервне підвищення професійно-педагогічної компетентності викладачів ЗВО із специфічними умовами навчання.

Завершуючи першу частину експертизи докторської дисертації М. С. Ковалю, зазначимо, що про результати дослідження автор доповідав на 46 наукових і науково-практичних конференціях в Україні і за кордоном. Результати його багатолітнього наукового пошуку висвітлено у 70 наукових і науково-методичних працях, з яких 1 монографія, 3 навчальні посібники, 29 статей (12 одноосібних) у вітчизняних наукових фахових виданнях, 6 – у закордонних періодичних виданнях, 2 розділи в зарубіжних монографіях, 13 статей у збірниках наукових праць (із них одна – в зарубіжному виданні), 14 матеріалів і тез конференцій (із них 5 – у зарубіжних). У вступі до дисертації та автореферату відповідно до нормативних вимог чітко схарактеризовано особистий внесок докторанта у наукових і науково-методичних працях, опублікованих у співавторстві.

На основі узагальнення результатів експертизи наукового доробку Мирослава Стефановича Ковалю, вивчення рукопису дисертації та автореферату, а також монографії й опублікованих наукових і науково-методичних праць ми дійшли висновку, що особистий науковий доробок дисертанта можна кваліфікувати як вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти (за напрямом педагогіка безпеки, обґрунтованим професором звичайним, почесним доктором НАПН України Є. Куніковські).

Зауваження і побажання та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи результати багатолітнього докторського дослідження М. С. Ковалю, його актуальність, загальнодержавне і науково-педагогічне значення, висловимо окремі зауваження, побажання і дискусійні аспекти.

1. У першій частині аналізу результатів експертизи дисертації нами викладено позитивну оцінку поняттєво-термінологічного апарату цього дослідження. Водночас вважаємо за доцільне зауважити, що окремі дослідницькі завдання сформульовано не коректно. Наприклад, завдання 6: «Організувати, створити й експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови

формування професійної компетентності фахівців цивільного захисту в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО». Наша позиція (і не тільки наша, а й інших українських і зарубіжних дослідників) полягає в тому, що експериментально перевіряються не умови, а конкретні наукові і науково-методичні «продукти», запропоновані дослідником (концепції, моделі, методики, дидактичні комплекси і т. д.).

2. Привертаємо також увагу до наукової логіки викладу компонентів поняттєво-термінологічного апарату у вступі до дисертації. Вважаємо, що визначення об'єкта і предмета дослідження має бути викладено до основних завдань дослідницького пошуку. Як відомо, методологія наукознавства пропонує таку виважену послідовність: мета дослідження – об'єкт – предмет – завдання і т. д. На жаль, наш докторант, як і чимало інших дослідників та їх наукових керівників і консультантів, й досі знаходяться в полоні застарілих рекомендацій ВАК за часів, коли цю інституцію очолював академік В. В. Скопченко.

3. Дисертаційне дослідження виконане М. С. Ковалем на основі міждисциплінарного підходу, що реально пронизує усі розділи його докторської праці. На жаль, у вступі до дисертації, зокрема в науковому апараті, а також у загальних висновках про це не згадується. Саме міждисциплінарний підхід уможлиблює підготовку висококваліфікованих фахівців для служби цивільного захисту. Тут йдеться і про педагогіку та її субдисципліни, і про психологію, медицину, техніку, ергономіку та інші галузі наукового знання.

4. Вважаємо, що методологічну основу дослідження автором схарактеризовано дещо звужено (або «скромно», як зазначав відомий український дидакт С. У. Гончаренко). Тут бракує положень щодо міждисциплінарності, взаємозв'язку різних субдисциплін педагогічної, психологічної та інших наук. Доречно зазначити, що дуже велику роль в цьому відіграв V польсько-український науковий форум, що відбувався у 2013 р. у Кракові (Республіка Польща). У фундаментальній праці «*Interdyscyplinarność pedagogiki i jej subdyscypliny*» (за ред. З. Шароти і Ф. Шльосека) викладено важливі методологічні перспективні положення щодо міждисциплінарності у розвитку педагогічних та інших наук.

5. Характеризуючи основні дослідницькі методи, що використовувались на різних етапах наукового пошуку, М.С. Коваль виходить на рівень визначення ефективності системи професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Безумовно, це дуже важливо. Виникає запитання: чому ж дисертант не скористався можливістю визначити таке дослідницьке завдання? До цього додамо ще один аспект. Восьме завдання визначено так: «Розробити і перевірити ефективність науково-методичного забезпечення підготовки курсантів і студентів до професійної діяльності». Тут має йти мова про науково-методичний і навчально-методичний комплекс, які реально розроблено.

6. У зв'язку із вивченням докторантом зарубіжного досвіду навчання фахівців (с.136-157), зазначимо, що цей дослідницький матеріал є дуже цінним, хоча він відображає лише окремі аспекти зарубіжного досвіду. Оскільки це докторська дисертація з проблеми, що має світове значення, було б доцільно присвятити її компаративістичному аналізу окремий розділ. До цього додамо, що введення в науковий обіг формулювання «країни з розвинутими освітніми системами», на нашу думку, не можна вважати методологічно обґрунтованим.

7. Безумовно, заслуговує позитивної оцінки список використаних джерел (839 джерел, с. 400-480). На жаль, автор не скористався можливістю більш широкого аналізу праць польських вчених з проблем безпеки життєдіяльності та підготовки фахівців для цієї сфери (проф. звичайний Jerzy Kunikowski), педагогіки праці (професори звичайні Tadeusz Nowacki і Zygmunt Wiatrowski). Йдеться також про академічний підручник у 2-х томах «Pedagogika medialna» (за науковою редакцією Bronisława Siemieniecki) та фундаментальний академічний підручник «Pedagogika» за науковою редакцією Zbigniewa Kwieciński, Bogusława Śliwerski (Wydawnictwo PWN SA, Warszawa, 2019).

8. Потребують редакційного уточнення назви окремих додатків (наприклад, Додаток Б, с. 482); Додаток В має назву «Можливі варіанти інтегрування ІКТ в освітнє середовище». В ньому систематизовано 20 визначень різних авторів інформаційно-освітнього середовища (інформаційного навчального середовища, інформаційно-комунікативного освітнього

середовища, інформаційно-педагогічного середовища тощо). Зазначимо, що це важливо, хоча у запропонованих визначеннях недостатньо розкрито саме аспект інтегрування ІКТ в освітнє середовище як дидактичної проблеми.

9. У Додатку 3 викладено дев'ять основних напрямів удосконалення системи професійної підготовки фахівців цивільного захисту в закладі вищої освіти ДНС України (с. 506-512). На нашу думку, таке виокремлення цих напрямів має теоретичне і практичне значення. Варто було б на узагальненому рівні представити цей аспект в основному тексті дисертації (можливо, після параграфа 4.1, в якому викладено авторську концепцію професійної підготовки фахівців ДНС України в інформаційно-освітньому середовищі відомчих ЗВО).

Окремі зауваження і побажання, а також дискусійні питання, висловлені за результатами здійсненої нами експертизи дисертаційної праці М.С Ковалю, не знижують її загальної позитивної оцінки.

Наукова новизна одержаних результатів. Передусім зазначимо, що наукова новизна докторського дослідження М.С. Ковалю полягає в тому, що в ньому вперше здійснено обґрунтування теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх працівників Державної служби надзвичайних ситуацій України в інформаційно-освітньому середовищі вищого відомчого закладу освіти. Дисертантом запропоновано дидактичні принципи функціонування ІОС і специфічні принципи підготовки фахівців цивільного захисту, розроблено педагогічну модель професійної підготовки майбутніх працівників ДНС України в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО, опрацьовано концепцію вдосконалення професійної підготовки працівників цивільної служби в інформаційно-освітньому середовищі відомчих ЗВО, обґрунтовано дидактичне положення щодо формування професійної компетентності фахівців цивільного захисту в інформаційно-освітньому середовищі закладів вищої освіти цього профілю. Дослідником уточнено психолого-педагогічну сутність і структуру феномена «професійна компетентність фахівців цивільного захисту», особливості та завдання професійної підготовки фахівців різних напрямів служби цивільного захисту, сутність і структуру інформаційно-освітнього середовища відомчого закладу

вищої освіти ДСНС України. Запропоновано також авторську методику формування професійної компетентності фахівців цивільного захисту.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в: обґрунтуванні теоретичних і методологічних засад професійної підготовки фахівців цивільного захисту; уточненні змісту базових понять професійної підготовки фахівців цивільного захисту в інформаційно-освітньому середовищі; а також в об'єктивному аналізі стану сучасної підготовки фахівців у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Докторантом обґрунтовано педагогічні засади підготовки фахівців цивільного захисту на основі взаємозв'язку мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-операційного, організаційно-технологічного та психологічного компонентів. Розкрито особливості інноваційної системи професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України.

Результати цього докторського дослідження мають досить вагоме **практичне значення**: розроблено навчально-методичний комплекс для професійної підготовки курсантів і студентів. Запропоновано методику формування професійної компетентності майбутніх працівників служби цивільного захисту. Розроблено дидактичні матеріали та визначено методичні підходи до обґрунтування, впровадження й оцінювання ефективності професійної підготовки фахівців цивільного захисту у ЗВО із специфічними умовами навчання. Підготовлено також методичні вказівки для професорсько-викладацького складу щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту. З урахуванням результатів дослідження розроблено план і програму підвищення професійно-педагогічної компетентності науково-педагогічного колективу ЗВО.

Результати дослідження М. С. Ковалю широко **впроваджено** у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх працівників служби цивільного захисту (це підтверджується шістьма актами і довідками про впровадження).

Результати цього докторського дослідження мають досить широку сферу застосування, зокрема: в освітньому процесі закладів, які здійснюють підготовку

фахівців для цивільної служби, у науково-професійному розвитку професорсько-викладацького складу; в реалізації дослідницьких проектів з цих проблем, а також у розвитку соціального партнерства і міжнародної співпраці у сфері підготовки фахівців для цивільного захисту населення в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Повнота висвітлення наукових результатів в опублікованих працях М. С. Ковалю. Наукові положення, висновки і рекомендації, розроблені за результатами дослідження, досить повно і конкретно викладено у дисертації, авторефераті, а також в монографії та інших наукових і науково-методичних працях докторанта. Їх зміст свідчить про належний методологічний рівень, науково-професійну компетентність дослідника та його соціальну відповідальність за результати багатолітнього наукового пошуку з такої надзвичайно важливої проблеми як професійна підготовка працівників для служби цивільного захисту України.

Докторська дисертація М. С. Ковалю є самостійно виконаною фундаментальною науковою працею, що має загальнодержавне значення. Адже від професійних і морально-етичних якостей працівників служби цивільного захисту залежить безпека життєдіяльності кожного громадянина, різних секторів економіки і всієї держави. Результати цього наукового пошуку узагальнено в рукописі дисертації на належному теоретико-методологічному рівні. Дисертація характеризується високим рівнем наукової новизни, теоретичного і практичного значення. Основні наукові висновки є перспективними для подальших досліджень з цієї проблеми, значення якої в добу цифровізації постійно зростатиме.

Загальний висновок: актуальність дослідження, належний теоретико-методологічний рівень, узагальнення одержаних поетапних і кінцевих результатів багатолітніх наукових пошуків, високий рівень організації педагогічного експерименту у вищих закладах освіти, які здійснюють підготовку фахівців для служби цивільного захисту нашої держави, наукова новизна і теоретичне значення, а також методологічна і професійна зрілість докторанта у

сфері цивільного захисту, наукова ретельність в узагальненні дослідницьких матеріалів, дають підстави для висновку, що дисертація «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Мирослав Стефанович Коваль заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Рекомендуємо Мирославу Стефановичу Ковалю за результатами дослідження розробити дидактичний комплекс нового покоління і глосарій з психопедагогіки безпеки для курсантів і студентів відомчих закладів з урахуванням прогресивних і конструктивних ідей вітчизняного і зарубіжного досвіду в цій сфері.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член академік НАПН України,
академік-секретар Відділення професійної
освіти і освіти дорослих
Національної академії педагогічних
наук України

Н. Г. Ничкало

Н. Г. Ничкало

м. Київ
9 жовтня 2020 р.



Власноручний підпис
стверджую
начальник загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України

Ничкало Н. Г.
Коваль М. С.